

آداب مساجد

تألیف:

شیخ ابوبکر جزائری

استاد حدیث در مسجد نبوی شریف

مترجم:

نورمحمد نورمحمدی

استاد حوزه علمیه احناف تایید

سنی بوک – کتابخانہ مجازی اہل سنت

www.SunniBook.net

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب

مقدمه مترجم.....	۵
مساجد مقدس ترین اماکن دنیاست.....	۵
مقدمه مؤلف.....	۶
مسجد.....	۸
مسجد چیست؟.....	۸
چرا به آن مسجد می گویند؟.....	۸
اولین مسجدی که ساخته شد.....	۸
اولین مسجدی که ساخته شد کدام است؟.....	۸
بهترین مساجد.....	۹
بهترین مساجد دنیا کدام است؟.....	۹
در فضیلت مسجد الاقصی آمده است:.....	۱۰
مساجدی که به قصد نماز گزاردن در آنها زیارت می شوند.....	۱۱
کدام مساجد هستند که بیشتر مسافرت به آنها برای خواندن نماز در آنها صورت می گیرد؟.....	۱۱
فضیلت ساختن مسجد و پاداش بزرگ آن.....	۱۲
آیا ساختن مسجد برای نماز و عبادات اجر و پاداش دارد؟.....	۱۲
حرام بودن ساخت مسجد بر گورستان.....	۱۳
آیا ساختن مسجد در گورستان درست است؟.....	۱۳

- پاکیزه نگه داشتن مساجد واجب است..... ۱۵
- مسجد به خاطر این که خانه خدا است چه حقی نسبت به مؤمنان دارد؟..... ۱۵
- کراهت تزیین مساجد و آنچه نمازگزار را از خشوع نماز غافل می کند..... ۱۶
- منظور از تزیین مکروه چیست؟..... ۱۶
- شرط جواز نماز در معبد اهل کتاب..... ۱۷
- آیا نماز خواندن در معابد یهود و کلیسای نصاری درست است؟..... ۱۷
- فضیلت رفتن به مسجد برای نماز..... ۱۸
- آیا رفتن پیاده به مسجد برای نماز ثواب دارد؟..... ۱۸
- آداب ورود و خروج مسجد..... ۱۹
- گذاشتن کفش در مسجد..... ۲۰
- تاکید خواندن دو رکعت نماز قبل از نشستن در مسجد (تحیة المسجد)..... ۲۱
- تحیة المسجد چیست؟..... ۲۱
- فضیلت آموختن علم و تشویق بر آن در مساجد..... ۲۲
- آیا تعلیم علم در مساجد درست است؟..... ۲۳
- خارج شدن از مسجد بعد از اذان بدون عذر مکروه است..... ۲۴
- آیا خارج شدن از مسجد بعد از اذان درست است؟..... ۲۴
- حرمت داخل شدن به مسجد برای افراد جنب، حائض و نفساء..... ۲۵
- چه کسانی حرام است که وارد مسجد شوند؟..... ۲۵
- کراهیت تشگل های علمی در مسجد روز جمعه قبل از نماز..... ۲۶
- آیا جلسات علمی در روز جمعه قبل از نماز مکروه است؟..... ۲۶
- آیا می دانید جوائزی که در حدیث پیامبر P تعیین شده است چیست؟..... ۲۶
- فضیلت انتظار نماز در مسجد..... ۲۷
- آیا انتظار کشیدن در مسجد برای نماز فضیلت دارد؟..... ۲۷

کراهیت تعیین جای مخصوص در مسجد برای افراد.....	۲۸
آیا مکروه است که فردی مکانی را در مسجد برای خود مشخص نماید، و فقط در همان مکان نماز بخواند؟.....	۲۸
مستحب است که نمازگزار هنگام خواندن نماز نفل بعد از فرض مکان خود را تغییر دهد.....	۲۹
آیا خوب است کسی که نماز فرض را خوانده و می‌خواهد نماز نفل بخواند، جای خود را تغییر دهد؟.....	۲۹
مشروعیت منبر در مسجدهای جامع.....	۲۹
آیا منبر گذاشتن در مسجدهای جامع درست است؟.....	۳۰
مشروعیت اعتکاف در مسجد جامع.....	۳۰
آیا می‌دانید که اعتکاف از بهترین عبادات و پاداش و ثواب آن از همه عبادات بیشتر است؟.....	۳۰
کارهای غیر از عبادت که در مسجد انجام می‌شود.....	۳۱
آیا می‌دانید انجام دادن بعضی کارها در مسجد درست است، ولی عبادت محسوب نمی‌شود؟.....	۳۱
جواز مصالح مرسله در مسجد.....	۳۳
مصالح مرسله در مسجد:.....	۳۳
خرید و فروش و اعلام گم شده در مسجد حرام است.....	۳۴
مشروعیت دو رکعت نماز برای کسی که از سفر بر می‌گردد.....	۳۵
کراهیت تشییع انگشتان در نماز و در حالت انتظار نماز.....	۳۶
مشروعیت حضور زنان در مساجد.....	۳۷
مشروعیت دعا هنگام خارج شدن از خانه به طرف مسجد.....	۳۸

مقدمه مترجم

نحمده ونصلی علی رسولہ الکریم

مساجد مقدس ترین اماکن دنیاست

به این خاطر شریعت مقدس اسلام آدابی را برای مساجد در نظر گرفته است که دانستن و رعایت کردن آن برای هر مسلمان لازم و ضروری است. با توجه به این که در این موضوع کمتر به زبان فارسی نوشته شده است، لازم دانستم کتاب ارزنده و مفید استاد ابوبکر جزائری (حفظه الله) را به طور ساده به زبان فارسی ترجمه نمایم تا مسلمانان فارسی زبان نیز از فوائد آن برخوردار گردند. خداوند به نویسنده، مترجم و همه خوانندگان اجر آخرت عنایت فرماید.

12 ربیع الاول 1422

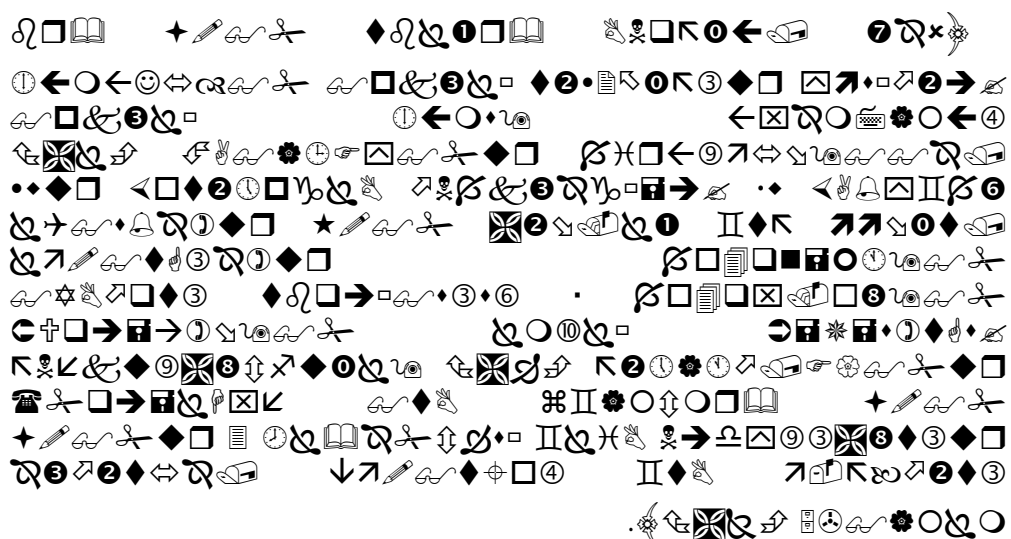
نورمحمد نورمحمدی

مقدمه مؤلف

خداوند را سپاس می‌گوئیم و بر فرستادهٔ او حضرت محمد مصطفیٰ p سلام و درود می‌فرستیم، در این برهه از زمان بر هر مرد و زن مسلمان لازم است که رساله‌ای را که ملاحظه می‌فرمایید بخواند، آداب و احکامی را که دارد بیاموزد و به این آداب انس بگیرد و عمل کند، در بزرگداشت احکام آن بکوشد و بر احکامی که ایستادگی بر آن لازم است یافشاری ورزد.

چون مساجد خانه‌های خدا Ψ است، کسی که هنگام ورود به مسجد احترام آن را نگه نمی‌دارد و آداب آن را رعایت نمی‌کند، و در داخل و بیرون مسجد تقدس و احترام آن را بروز نمی‌دهد، در معرض خشم خداوند متعال قرار می‌گیرد و عذابی سخت و مجازاتی سنگین در انتظار اوست.

هان ای مردان و زنان با ایمان! با بزرگداشت و پاک و مقدس دانستن خانه‌های خدا خود را از خشم و غصب او در امان نگه داریم، مقام و منزلت رفیع مساجد را بشناسیم، و احترام به آن را همیشه و تا ابد مد نظر داشته باشیم، و خداوند در این زمینه می‌فرماید:

«خانه‌هایی که خداوند اجازه داده است برافراشته شوند، و در آن‌ها نام خدا برده شود، در آن‌ها سحرگاهان و شامگاهان به تقدیس و تنزیه خداوند می‌پردازند، مردانی که تجارت و معامله‌ای آنان را از یاد خدا و خواندن نماز و دادن زکات غافل نمی‌سازد، از روزی می‌ترسند که دل‌ها و چشم‌ها در آن دگرگون و پریشان می‌گردد، تا این که خداوند برابر بهترین کارهایشان پاداش‌شان را بدهد و از فضل خود بر پاداش‌شان بیفزاید، چرا که خداوند هرکس را که خود بخواهد بی‌حساب از مواهب خویش بهره‌مند می‌سازد».

مسجد

مسجد چیست؟

مسجد خانه پاکیزه‌ای است که خدای تبارک و تعالی در آن پرستش می‌شود.

چرا به آن مسجد می‌گویند؟

چون نماز که بهترین مظهر عبادات است در مسجد انجام می‌شود، و رکوع و سجده جزء ارکان نماز است، و سجده باید با هفت عضو بدن (چهره - بینی - دو دست - دو زانو و دو قدم) صورت گیرد که تمام این اعضاء به خاطر فروتنی و تواضع در مقابل پروردگار به خاک می‌افتد.

در احادیث صحیح آمده است:

1- «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ وَهُوَ سَاجِدٌ».

«نزدیکترین حالت بنده به خدا سجده است».

2- «أَعِنِّي عَلَى نَفْسِكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ فَإِنَّكَ لَنْ تَسْجُدَ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَكَ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْكَ بِهَا خَطِيئَةٌ».

«(پیامبر برای صحابی که از پیامبر دعا خواسته بود، فرمودند:) مرا به سجده زیاد یاری کن، چون تو برای خدا سجده نمی‌کنی، مگر این که به وسیله آن سجده خداوند درجه‌ای بر درجات تو می‌افزاید و یکی از گناهان تو را محو می‌کند».

اولین مسجدی که ساخته شد

اولین مسجدی که ساخته شد کدام است؟

اولین مسجدی که ساخته شد مسجد الحرام در مکه مکرمه است، قرآن در این باره می‌فرماید:

[آل عمران: 96].

«نخستین خانه‌ای که برای مردم مقرر شد آن است که در مکه بابرکت و باعث هدایت جهانیان است».

و دومین مسجد، مسجد الاقصی است، از پیامبر P در این باره سؤال شد، فرمودند: اولین مسجدی که در روی زمین ساخته شد، مسجد الحرام بود و بعد از آن مسجد الاقصی.

پرسیدند: چندسال بین ساخت این دو مسجد فاصله بود؟
فرمودند:

چهل سال، سپس برای من (پیامبر) همه زمین مسجد قرار داده شد. هرکجا وقت نماز رسید نماز را ادا کنید.

بهترین مساجد

بهترین مساجد دنیا کدام است؟

بهترین مساجد دنیا به ترتیب عبارتند از:

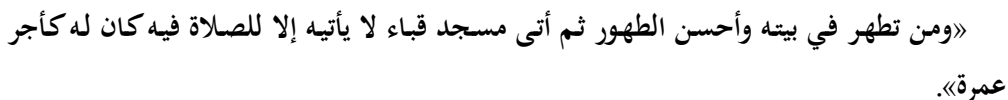
مسجد الحرام در مکه مکرمه، مسجد نبوی در مدینه منوره، مسجد الاقصی در بیت المقدس، مسجد قبا در مدینه منوره.

در این باره پیامبر P فرمودند:

«صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيْمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ، وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيْمَا سِوَاهُ».

در فضیلت مسجد الاقصی آمده است:

و در فضیلت مسجد الاقصی همین آیه کافی است که خداوند می فرماید:

فایدهٔ دوم: بنا بر تعظیم شریعت این اماکن را محترم و بزرگ بشمارد.

خداوند در این باره می‌فرماید:

«و هر که به شعائر خدا احترام گذارد، پس همانا آن احترام از تقوای قلب‌هاست».

مساجدی که به قصد نماز گزاردن در آن‌ها زیارت می‌شوند
کدام مساجد هستند که بیشتر مسافرت به آن‌ها برای خواندن نماز در آن‌ها
صورت می‌گیرد؟

سه مسجد است که بیشترین زائر و مسافر را دارد که چهارمی برای آن‌ها تصور نمی‌شود:

1- مسجد الحرام در مکه مکرمه.

2- مسجد نبوی در مدینه منوره.

3- مسجد الاقصی در قدس.

پیامبر P در این باره فرمودند:

«لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: مَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِ بَيْتِ الْمُقَدَّسِ وَمَسْجِدِي هَذَا».

«قصد سفر نمی‌شود (بار سفر نبندید) مگر برای سه مسجد، مسجد الحرام و مسجد

الاقصی و این مسجد (مسجد نبوی).

به همین خاطر زیارت مساجدی که به پیامبر یا عارفی (ولی) نسبت داده شده است درست

نیست، و انجام‌دهنده آن گنهکار می‌شود، چون از حدودی که پیامبر P به خاطر تخفیف،

شفقت و نصیحت برای امتش معین کرده و بیان فرموده اند، تجاوز کرده است.

این دستور پیامبر برای زمانی است که زیارت مساجد باعث زحمت و مشقت و مصرف مال باشد، اگر مسجدی نزدیک است که زیارت آن زحمت و مشقتی ندارد زیارت آن به قصد نماز خواندن اشکالی ندارد.

بعضی ها جاها و مساجد دیگری مطرح کردند و برای آن ها پاداش هایی را نیز در نظر گرفته اند که درست نیست.

فضیلت ساختن مسجد و پاداش بزرگ آن

آیا ساختن مسجد برای نماز و عبادات اجر و پاداش دارد؟

بلی ساختن مسجد پاداش بزرگی دارد، چون مسجد از صدقات جاریه ای است که تا زمانی از آن استفاده می شود، ثوابش قطع نمی گردد و حدیث پیامبر p در صحیح بخاری بر عظمت اجر و پاداش آن دلالت می کند که می فرماید:

«مَنْ بَنَى لِلَّهِ مَسْجِدًا بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ».

«کسی که برای خدا مسجدی بسازد، خداوند مانند آن برای او در بهشت خانه ای می سازد».

فرقی ندارد که مسجد بزرگ باشد یا کوچک چون پیامبر p می فرماید:

«مَنْ بَنَى لِلَّهِ مَسْجِدًا وَلَوْ كَمَفْخَصٍ قَطَاةٍ لَبَيَّضَها بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ».

«کسی که مسجدی برای خدا بسازد، اگرچه به اندازه لانه گنجشکی باشد که برای تخم گذاری ساخته است، خداوند خانه ای برایش در بهشت مهیا می کند». البته پاداش به اندازه زحمت است و اجر و پاداش برحسب مشقت داده می شود.

به دلیل حدیث نبوی که به ام المؤمنین عائشه L فرمودند:

«إِنَّمَا أَجْرُكَ عَلَى قَدْرِ نَصَبِكَ».

«ای عائشه! پاداش تو به اندازه مشقت تو است».

ساختن مسجد و شریک شدن در آن هر دو ستوده و خوب است و به هر کس به اندازه انفاق و عمل و زحمت پاداش داده می شود، اگر با نیت درست انجام شده باشد، چون عمل به نیت بستگی دارد و به هر کس مطابق نیت آن پاداش داده می شود.

حرام بودن ساخت مسجد بر گورستان

آیا ساختن مسجد در گورستان درست است؟

ساختن مسجد بر قبری یا گورستانی درست نیست. و نباید جنازه کسی که به خاطر خدا در مسجدی تولیت داشته باشد در آن دفن شود؛ زیرا مسجد خانه خدا است، و پیامبر P برای هیچکس اجازه ندادند که جنازه ای در مسجد دفن کند.

اگر مسلمان مسجد را برای خدا بسازد و سپس وصیت کند که او را در مسجد دفن کنند، این وصیتش باطل است، و نباید به وصیتش عمل شود. و وصیت کننده را به جهت رحمت و احسان به او در گورستان مسلمین دفن کنند، و دلیل این ممنوعیت حدیثی است که امام بخاری از ام المؤمنین عائشه L روایت می کند که می گوید:

ام حبیبه و ام سلمه ب که هر دو از امهات المؤمنین بودند، از کنیسه ای (معبد یهود و نصاری) که در حبشه دیده بودند، برای پیامبر P نقل کردند که در آن تصاویری وجود داشت، پیامبر P فرمودند:

«إِنَّ أَوْلَئِكَ إِذَا كَانَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ فَمَاتَ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا، وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّوَرِ، فَأُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

«آنها (مردم حبشه) عادت داشتند، هرگاه شخصی صالح و نیکی فوت می کرد بر قبرش مسجدی می ساختند و تصویرش را در مسجد نقاشی می کردند، آنها بدترین مخلوق نزد خداوند در روز قیامت هستند».

متأسفانه مسلمانان از این حکم قطعی حرمت دفن مردگان در مساجد بی خبر بودند، و اولیاء و صالحین را در مساجد دفن کردند و در بیشتر مساجد قدیمی که در شهرهای بزرگ جهان اسلام است قبرهای صالحین وجود دارد، روایت امام مسلم نیز بر حرمت دفن مردگان در مساجد تأکید می کند، در این روایت آمده است که پیامبر P پنج روز قبل از فوت شان فرمودند:

«أَلَا وَإِنَّ كَانَ مَنْ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ أَلَا فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ إِنِّي أَنَهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ».

«آگاه باشید اگرچه امتان پیش از شما قبرهای پیامبران و نیکوکاران شان را مسجد قرار می دادند، این را بدانید که شما چنین نکنید، من شما را از چنین کارهایی نهی می کنم».

اگر کسی بگوید: پیامبر P و دو نفر از یارانش ابوبکر و عمر در مسجد نبوی دفن هستند، چرا اصحاب پیامبر مرتکب چنین کاری شدند، و آن را می پسندند؟

جواب اول این است که مسجد نبوی قبل از وفات پیامبر P ساخته شد و همان قسمتی است که پیامبر P با دستان مبارک خود و با کمک یاران خود بنا کردند.

در ثانی پیامبر و یارانش در مسجد دفن نشدند، بلکه در اطراف مسجد چند حجره ای برای پیامبر و همسرانش ساخته شده بود، و حضرات پیامبر و ابوبکر و عمر در حجره ام المؤمنین عائشه L دفن گردیدند. بنابر این، باید گفت که بر قبر پیامبر مسجدی ساخته نشد و همچنین پیامبر و شیخین نیز داخل مسجد دفن نشدند.

البته شامل کردن خانه های امهات المؤمنین در مسجد نبوی، کار یکی از خلفاء اموی است که به خاطر محافظت خانه های همسران پیامبر آنها را در داخل مسجد نبوی در آورد که خدا پاداش نیکو به او عطا فرماید.

پاکیزه نگه داشتن مساجد واجب است

مسجد به خاطر این که خانه خدا است چه حقی نسبت به مؤمنان دارد؟ واجب است که مسلمانان در نظافت مساجد بکوشند، و مساجد را از هر نوع پلیدی و نجاست پاک نگه دارند، و از هر آنچه مسلمانان را اذیت می کند مانند بوی بد، بلند شدن صدا و اعلام گم شده و امثال آنها محافظت نمایند. و احادیث زیادی در این باره از رسول خدا p روایت شده است، در روایات مختلف آمده است:

«أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ p بِنَاءَ الْمَسَاجِدِ فِي الدُّورِ وَأَنْ تُنْظَفَ وَتُطَيَّبَ».

«پیامبر دستور دادند تا در خانه‌ها (بین روستاها و قبائل) مسجد ساخته شود و پاک و معطر گردد. و در روایت دیگر می فرمایند:

«عُرِضَتْ عَلَيَّ أَجُورُ أُمَّتِي حَتَّى الْقَدَاةِ يُخْرِجُهَا الرَّجُلُ مِنَ الْمَسْجِدِ».

پاداش عمل امت بر من نمایان شد، حتی پاداش قذات (چیزهائی مانند گرد و غبار، آشغال، آب دهان، چوب‌های کوچک) و امثال آن که کسی آن را از مسجد بیرون کند.

امام بخاری و مسلم از حضرت جابر r روایت کرده‌اند که می فرماید:

«مَنْ أَكَلَ الثُّومَ وَالْبَصَلَ وَالْكُرَّاثَ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَّى مِمَّا يَتَأَذَّى مِنْهُ الْإِنْسَانُ».

«کسی که سیر و پیاز و تره بخورد به مسجد ما نزدیک نشود؛ زیرا فرشتگان اذیت می شوند از آنچه که انسان‌ها اذیت می شوند».

چیزهای بدبو که از دهان یا بدن یا لباس انسان به اهل مسجد (نمازگزاران و معتکفین) سرایت نماید و باعث اذیت‌شان شود، این حدیث آنها را در بر می گیرد، باید مواظب باشید

که به این دستور واجب عمل کنیم و برای تطهیر و نظافت خانه‌های خدا بکوشیم و آن‌ها را با عطرها و گلاب‌ها و امثال‌شان معطر و خوشبو کنیم.

و این از جمله دستوراتی است که به آن امر و به پاداش بزرگ آن وعده داده شده ایم.

کراهت تزئین مساجد و آنچه نمازگزار را از خشوع نماز غافل می‌کند

منظور از تزئین مکروه چیست؟

چون نقش‌ها و رنگهائی که بر دیوار و فرش‌های مسجد است، توجه نمازگذار را به خود جلب نموده قلب را به خود مشغول می‌سازد، در نتیجه از نماز غافل شده و خشوع نماز از بین می‌رود، در حالی که خشوع روح نماز است، و خداوند می‌فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا فِي مَسَاجِدِكُمْ إِحْشَاءَ سُوءِ ظَنِّهِمْ هُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [المؤمنون: 1-2].

«به تحقیق که رستگار شدند مؤمنانی که در نماز خود با خشوع هستند». به همین خاطر پیامبر فرمودند:

«مَا أَمَرْتُ بِتَشْيِيدِ الْمَسَاجِدِ».

«من دستور داده نشده‌ام که دیوارهای مسجد را بلند و گچ‌کاری و یا کاری کنم که باعث غفلت شود».

حضرت ابن عباس ع در یک حدیث مرفوع می‌گوید:

«لَتُزَخَّرُنَّهَا، كَمَا زَخَّرَتْ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى».

«مساجد را مزین خواهید کرد، چنانچه یهود و نصاری کردند».

حضرت عمر ع به یکی از کارگزارانش توصیه می‌کند:

«أَكِنَّ النَّاسَ مِنَ الْمَطَرِ وَإِيَّاكَ أَنْ تُحَمَّرَ أَوْ تُصَفَّرَ فَتَفْتِنَ النَّاسَ».

«مردم را از گرما و سرما بپوشان، و از رنگین کردن مسجد به رنگ‌های سرخ و زرد پرهیز کن که شاید مردم را به فتنه اندازی».

و در آخر سخن روایتی از رسول خدا P نقل می‌شود که فرمودند:

«لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَتَبَاهَى النَّاسُ فِي الْمَسَاجِدِ».

«قیامت برپا نمی‌شود، مگر زمانی که مردم به مساجد خود مباحثات ورزند».

بنابراین، ما وظیفه داریم که مسلمانان را تشویق کنیم که دیوار مساجد را بلند نکنند، و از تزیین آن خودداری کنند، چون این به رضایت خدا و رسولش نزدیکتر است، و خیر سعادت در رضایت خدا و رسول است.

یاری‌کننده فقط خداوند است و باید بر او توکل کرد

شرط جواز نماز در معبد اهل کتاب

آیا نمازخواندن در معابد یهود و کلیسای نصاری درست است؟

نمازخواندن در کنیسه (معبد نصاری) و بیعه (معبد یهود) در صورت ضرورت درست است، و هدف از ضرورت این است که:

در آن نزدیک مسجد یا محل مناسبی برای نماز وجود ندارد، و ترس فوت شدن نماز باشد، و این اجازه به شرطی است که در آن معبد مجسمه یا تصویری نباشد، و حتی اگر یک عکس یا یک مجسمه هم وجود داشته باشد نمازخواندن در آنجا درست نیست، اگرچه آن عکس یا مجسمه بر دیوار یا پارچه یا کاغذی باشد.

در این باره از بان عباس ب روایت شده است که در معابدی نماز می‌خواند که تصویر و مجسمه نداشته است

از حضرت عمر T روایت است که می‌فرمود:

«إِنَّا لَا نَدْخُلُ كَنَائِسَهُمْ مِنْ أَجْلِ التَّمَاثِيلِ الَّتِي فِيهِ صُورٌ».

«ما (مؤمنین) به معابد نصاری داخل نمی‌شویم؛ زیرا در آن‌ها مجسمه‌های تصویری

است».

و باید دانست که معابد نصاری، یهود، مجوس، و مشرکین را می‌توان به مسجد تبدیل کرد، چون روایات صحیح آمده است:

«أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَمَرَ أَنْ تَجْعَلَ مَسَاجِدَ الطَّائِفِ حَيْثُ كَانَتْ طَوَاعِيَتُهُمْ».

«پیامبر ﷺ دستور فرمودند که مساجد طائف اماکنی باشد که قبلاً بت‌های مشرکان در آن قرار داشته است، و دستور بدین صورت بود که بت‌های مشرکین را از آنجا بیرون نموده و سپس آن اماکن را به مسجد تبدیل کنند».

فضیلت رفتن به مسجد برای نماز

آیا رفتن پیاده به مسجد برای نماز ثواب دارد؟

بلی، ثوابش زیاد است که نمی‌توانیم به اندازه اش پی ببریم، و باید به حدیث پیامبر ﷺ که ابی‌داوود و ترمذی روایت کرده‌اند توجه کنیم، می‌فرماید:

«بَشِّرِ الْمَشَّائِينَ فِي الظُّلَمِ إِلَى الْمَسَاجِدِ بِالنُّورِ التَّامِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

«مژده ده به کسانی که در تاریکی‌ها به مساجد می‌روند که در روز قیامت نور کاملی نصیب‌شان می‌شود».

در اینجا دو نکته باید توجه شود:

1- این بشارت برای کسی است که در شب بسیار به مسجد می‌رود، چون صفت مشائین برای مبالغه است که بر زیاد رفتن دلالت می‌کند.

2- امروز خیابان‌ها و کوچه‌ها همه به وسیله برق روشن شده و تاریکی خطرناکی باقی نمانده است.

طبق این حدیث اگرچه بیشتر مردم امروز از این پاداش محرومند، ولی در این باب روایت دیگری است که هرکس را شامل می‌شود خواه در تاریکی به مسجد برود یا در روشنائی، و آن روایت این است:

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ أَجْرًا فِي الصَّلَاةِ أَعْدَهُمْ إِلَيْهَا مَمْشِي فَأَعْدَهُمْ».

«کسانی که از مسجد دور باشند، بزرگترین پاداش را دارند و هرچه دورتر باشند پاداش آنها بیشتر است».

امام مسلم نیز مانند این حدیث روایت کرده است:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ؟ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ».

قَالَ:

«إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَذَلِكَ الرِّبَاطُ».

«آیا شما را راهنمایی کنم به چیزی که خداوند به وسیله آن گناهان را محو می کند، و بر درجات می افزاید؟ یاران عرض کردند: بلی ای رسول خدا!».

فرمودند:

«کامل کردن وضو در زمانی که وضو گرفتن دشوار است، و برداشتن گام های زیاد به طرف مساجد و انتظار کشیدن برای نماز بعد از نماز دیگر.
این است جهاد در راه خدا، این است جهاد در راه خدا.
یعنی پاداش مجموع این اعمال مساوی است با جهاد در راه خدا.

آداب ورود و خروج مسجد

باید بدانیم که مسجد خانه خدای تبارک و تعالی است، در ورود و خروج از آن آداب خاصی باید رعایت شود، و آن عبارتند از:

1- لباس و بدن پاک باشد.

2- هنگام ورود با پای راست وارد شده و این دعا را بخواند:

«بِسْمِ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ».

«به نام خدا وارد مسجد می شوم، و سپاس مخصوص خدا است و درود و سلام بر رسول او، خدایا گناهانم را مغفرت فرما و درهای رحمت را بر من بگشا».

3- هنگام خروج از مسجد با پای چپ خارج شود، و این دعا را بخواند:
 «بِسْمِ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ».

«به نام خدا از مسجد بیرون می شوم، و سپاس مخصوص خدا است و درود و سلام بر پیامبر او، خدایا گناهانم را بیامرزد و درهای بخشش خود را بر من بگشا».

اینگونه پیامبر خدا P در احادیث حسن و صحیح امتش را تعلیم داده اند.
 رمز دعای «اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ» هنگام ورود، و دعای «اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ» هنگام خروج این است که هرگاه فردی وارد مسجد شود، دنیا را پشت سر گذاشته و با نماز و عبادت آخرت را طلب می کند، چون مقصدش در مسجد عبادت خدا است و بدینوسیله رحمت خدا که بهشت و نعمت های آن است نصیبش می گردد، و رضا و لقای خدا در بهشت از بالاترین نعمت ها است.

اما کسی که به قصد به دست آوردن مخارج زندگی به وسیله های مختلف برای ادامه حیات خارج می شود، هدف اصلی او عبادت است؛ زیرا عبادت هدف اصلی زندگی است، و قرآن در این زمینه می فرماید:

﴿لَا يَرْجُو أَجْرًا مِمَّنْ سَاءَ بِهٖ النَّيۡبُ﴾ [الذاریات: 56].

«ما جن و انس را نیافریدیم، مگر برای عبادت».

- بنابراین، کسی که از مسجد خارج می شود، دعا می کند که خداوند درهای بخشش رزق و اسباب به دست آوردن آن را بر او بگشاید.

گذاشتن کفش در مسجد

اگر مسجد فرش نداشته باشد و کفش‌ها تمیز و پاک باشد به صورتی که نجس بودن آن مشاهده نمی‌شود، می‌تواند با کفش وارد شود و نماز بخواند.

ولی اگر مسجد برای نماز و نشستن فرش شده است نباید با کفش داخل شد، بلکه باید کفش‌ها را با دست بردارد و در جای مناسبی بگذارد، چون ممکن است جایی باشد که مورد اعتماد نباشد، و احتمال ربودن آن است و اگر مکان خاصی نداشت، باید کفش‌ها را به سمت چپ خود گذاشته و نماز بخواند، چون پیامبر p چنین کردند.

ابوداود و ابن ماجه روایت می‌کند:

«أن النبي p يوم الفتح لما قام يصلي جعل نعليه عن يساره».

«پیامبر اکرم p روز فتح مکه هنگام خواندن نماز کفش‌ها را به سمت چپ خود گذاشتند».

و فعل پیامبر p مانند قول پیامبر است. بنابراین، سنت گردید که اگر جای مناسبی برای کفش‌ها نباشد، نمازگذار کفش‌هایش را به سمت چپ بگذارد، نه سمت راست؛ زیرا سمت راست بهتر است. و اصحاب یمین (راست) به بهشت و اصحاب شمال (چپ) به دوزخ می‌روند.

خدایا! ما را از جمله اصحاب یمین بگردان و به ما توفیق عنایت فرما، تا از راه و روش اصحاب شمال دوری کنیم، چون آن‌ها اهل آتش و جهنم‌اند و از آن‌ها به خدا پناه می‌بریم.

تاکید خواندن دو رکعت نماز قبل از نشستن در مسجد (تحية المسجد)

تحية المسجد چیست؟

تحية مسجد این است که مسلمان هنگامی که با وضو و به قصد نماز یا ذکر و تلاوت قرآن یا تعلیم و تعلم وارد مسجد شود، سنت است که قبل از نشستن دو رکعت نماز بخواند و سپس بنشیند، این نماز را تحیه مسجد گویند.

زیرا تحیه به معنای سلام است و کسی که نماز می‌خواند بعد از نماز به طرف راست و چپ «السلام علیکم ورحمة الله» می‌گوید:

این سلام مانند آن است که مسلمان به برادرش سلام می‌کند.

این تحیه مسجد برای کسی است که قصد دارد در مسجد بنشیند، ولی اگر داخل مسجد شد و نماز جماعت شروع شده بود، باید به جماعت شرکت کند و تحیه نخواند. همچنین کسی که وارد مسجد شود و نماز فرض یا واجب قضائی دارد، باید نماز فرض یا واجب را بخواند نه تحیه مسجد.

نماز تحیه مسجد در هروقتی به جز هنگام طلوع و غروب خورشید خوانده می‌شود. چون پیامبر P فرمودند:

«لا تتحروا طلوع الشمس ولا غروبها بصلاة».

«هنگام طلوع و غروب خورشید هیچ نمازی را ادا نکنید».

دلیل بر اثبات تحیه مسجد حدیث پیامبر P است که می‌فرماید:

«إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلَا يَجْلِسُ حَتَّى يُصَلِّيَ رَكْعَتَيْنِ».

«هرگاه یکی از شما وارد مسجد شد، ننشیند تا این که دو رکعت نماز بخواند. و می‌فرماید:

«أَعْطُوا الْمَسَاجِدَ حَقَّهَا، قَالُوا: وَمَا حَقُّهَا؟».

«قال: أَنْ تَصَلُّوا رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ تَجْلِسُوا».

«حق مساجد را ادا کنید، صحابه عرض کردند: حق مساجد چیست؟

فرمودند: این که قبل از نشستن دو رکعت نماز بخوانید».

این روایت تأکید می‌کند که هرکس به مسجد داخل شود دو رکعت تحیه المسجد بخواند.

فضیلت آموختن علم و تشویق بر آن در مساجد

آیا تعلیم علم در مساجد درست است؟

تحصیل علم شرعی که عبارتست از آموختن علوم دینی با استفاده از قرآن و حدیث از این که در خانه‌ها، مدارس و انجمن‌های علمی صورت گیرد بهتر است که در مساجد انجام شود.

در این باره امام مسلم از رسول خدا روایت می‌کند:

«مَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ تَعَالَى يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَيَتَدَارِسُونَهُ بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ وَغَشِيَتْهُمْ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ».

«جمع نمی‌شوند گروهی در خانه‌ای از خانه‌های خدا که کتاب خدا را تلاوت کنند، و با یکدیگر تعلیم و تعلم کنند، مگر این که بر آنها آرامش نازل شده و رحمت خدا آنها را فرا می‌گیرد، و ملائکه در اطراف شان حلقه می‌زنند و خداوند از آنها در نزد ملائکه یاد می‌کند».

این حدیث دلالت می‌کند که فراگیری علوم قرآن و سنت در مساجد مشروع بوده و بهترین مکان برای آموختن علم مساجد است.

و اگر تعلیم و تعلم در مسجد نبوی باشد بر عظمت این فضیلت می‌افزاید؛ زیرا از رسول خدا روایت شده است:

«مَنْ جَاءَ مَسْجِدِي هَذَا لَمْ يَأْتِهِ إِلَّا لَخَيْرٍ يَتَعَلَّمُهُ أَوْ يُعَلِّمُهُ فَهُوَ بِمَنْزِلَةِ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ».

«کسی که به قصد تعلیم و تعلم به مسجد من (مسجد نبوی) بیاید به منزله مجاهد راه خدا است».

در روایتی به الفاظ دیگر می‌فرماید:

«مَنْ أَتَى هَذَا الْمَسْجِدَ لَا يَأْتِيهِ إِلَّا لَخَيْرٍ يَتَعَلَّمُهُ أَوْ يُعَلِّمُهُ كَأَنَّ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ».

«کسی که به قصد تعلیم و تعلم علم به این مسجد (مسجد نبوی) بیاید، مانند جهادگر در راه خداست». چه فضیلتی از این بالاتر است.

اما تعلیم علوم مختلف در مسجد مناسب نیست، و بهتر است که در مدارس و دانشکده و دانشگاه‌ها خوانده شود.

در اینجا من به امت اسلامی توصیه می‌کنم: هنگامی که از کارهای دنیا فارغ می‌شوند، اوائل شب که مردم به استراحت و سرگرمی‌های مختلف مشغول هستند، با خانواده‌هایشان به مسجد مراجعه نموده و از نماز مغرب تا عشاء مسائلی چند از قرآن و سنت نبوی بیاموزند که این عمل هنگام برگشتن به خانه‌هایشان باعث نورانیت دل گشته و آرامش و رحمت خداوند شامل حال آن‌ها گردد و عمرشان طولانی شود.

برای آموزش علم و صنعت و غیره مدارس و دانشگاه‌های زیادی تأسیس شده، اما آموزش علوم می که باعث تزکیه روح و پاکی نفس و به وجود آوردن برادری، تعاون، و دوستی است تنها به روش یاران رسول خدا است که قرآن در این آیه ما را راهنمایی می‌کند:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [البقرة: 2].

«خدا ذاتی است که در بین بی‌سوادان، پیامبری از خودشان فرستاد، تا آیات قرآن را برایشان تلاوت کند، و آن‌ها را تزکیه نموده و قرآن و سنت را به آن‌ها بیاموزد».

و در آخر به خدا سوگند یاد می‌کنم که امت اسلامی سیادت و قیادت از دست رفته خود را باز نخواهد یافت، مگر با برگزیدن روش ربانی و پاک پیامبر و یارانش و خداوند یاری‌دهنده است.

خارج شدن از مسجد بعد از اذان بدون عذر مکروه است

آیا خارج شدن از مسجد بعد از اذان درست است؟

شخصی که داخل مسجد است جائز نیست که بعد از اذان بدون عذر بیرون شود، مگر ضرورتی پیش آید مانند وضو، غسل، و یا کار لازم دیگری پیش بیاید، می‌تواند بیرون شود.

در این باره از ابی هریره τ روایت است که می گوید:

«عَلَّمَنَا رَسُولُ اللَّهِ ρ قَائِلًا إِذَا كُنْتُمْ فِي الْمَسْجِدِ فَنُودِيَ بِالصَّلَاةِ فَلَا يَخْرُجُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُصَلِّيَ». رواه أحمد وروى غير واحد أن رجلاً خرج من المسجد بعد ما أذن فيه فقال أبو هريرة: أما هذا، فقد عصى أبا القاسم صلى الله عليه وآله وسلم».

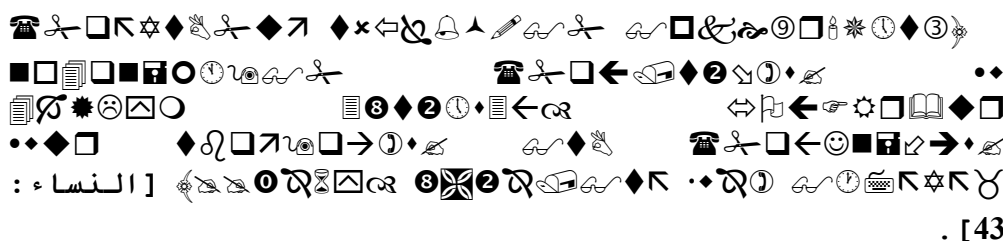
«ابی هریره می گوید: پیامبر به ما آموخت و فرمود: هرگاه شما در مسجد بودید که برای نماز اذان داده شد، پس هیچکس از مسجد بیرون نشود، تا این که نماز بخواند» این روایت را امام احمد نقل کرده است.

و اما بعضی دیگر از ائمه حدیث روایت کرده اند که مردی بعد از اذان از مسجد بیرون شد، ابوهریره τ فرمود: این مرد نافرمانی ابوالقاسم (حضرت محمد ρ) را کرده است». با توجه به این روایات در کراهیت خروج از مسجد بعد از اذان اختلافی بین فقها نیست، و حقا که این عملی ناشایست و کاری ناپسند است، پس باید بنده خدا از چنین کارهایی پرهیزد و در نافرمانی رسول خدا از پروردگارش بترسد.

حرمت داخل شدن به مسجد برای افراد جنب، حائض و نفساء

چه کسانی حرام است که وارد مسجد شوند؟

داخل شدن به مسجد به قصد نشستن نه عبور کردن برای جنب، خواه مرد باشد یا زن، حرام است نیز بر زنی که حیض یا نفاس است. جنابت صفتی است که با زن و یا احتلام شدن بر انسان عارض می شود. بنابراین، به کسی که با همسرش همبستر شده و دخول صورت گرفت، اگرچه منی خارج نشود یا خواب بیند که جماع می کند و منی خارج شود جنب گفته می شود، و همچنین اگر کسی اثر منی را در لباسش مشاهده کرد و خوابی هم به یاد ندارد، جنب بوده و داخل شدن این افراد به مسجد حرام است، این مطلب را قرآن و سنت ثابت می کند، قرآن در این باره می فرماید:

[43].

«ای مؤمنان به نماز نزدیک نشوید در حالت مستی، تا این که آنچه بگوئید بدانید (مستی پایان یابد) و نه در حالت جنابت، مگر این که از مسجد (بدون توقف) عبور کنید». منظور از ولاجنباً این است که به مسجد که خانه نماز است داخل نشوید، مگر این که به منظور حاجتی از یک در مسجد داخل و بدون توقف از در دیگر خارج شوید، همچنین پیامبر p در این باره می فرماید:

«فَإِنِّي لَا أَحِلُّ الْمَسْجِدَ لِحَائِضٍ وَلَا جُنُبٍ».

«من مسجد را برای زنی که حیض باشد و کسی که جنب باشد، حلال نمی دانم». زنی که نفاس است بر زن حائض قیاس می شود؛ زیرا هدف از حرمت دخول حائض ترس از آغشته شدن مسجد به خون است که این هدف در زنی که نفاس می باشد نیز یافته می شود، اما در عبور کردن از مسجد به خاطر کاری که دارد، ترس نجس شدن آن نیست و شریعت آن را اجازه داده است.

کراهیت تشکّل های علمی در مسجد روز جمعه قبل از نماز

آیا جلسات علمی در روز جمعه قبل از نماز مکروه است؟

بلی، چون مردم در روز جمعه برای آمدن صبح زود بر یکدیگر سبقت می گیرند تا بتوانند جایزه اول یا پائین تر آن را در یابند. بنابراین، هر کس روز جمعه وارد مسجد شود و بخواهد به عبادت نفل پردازد و اگر حلقه های علمی برگزار شود، متردد است که آیا به عبادت پردازد یا در حلقه های علمی شرکت کند، به این سبب پیامبر p در روزهای جمعه از تشکیل جلسات علمی نهی فرمودند و روایات دیگری نیز این مورد را از پیامبر نقل کرده اند.

آیا می دانید جوائزی که در حدیث پیامبر p تعیین شده است چیست؟

فرمودند: اولین کسی که برای نماز جمعه به مسجد حاضر شود، مانند کسی است که شتری در راه خدا هدیه کرده است.

دوم مانند کسی است که گاوی هدیه کرده است، تا این که قوچ، مرغ، تخم مرغ را ذکر فرمود.

لحظه‌ای در روز جمعه است که هر کس آن را در حالت نماز دریابد هر چیزی که از خدا بخواهد به او می‌دهد به این خاطر حلقه و تشکیل قبل از نماز جمعه مکروه است؛ زیرا نمازگزاران را از نماز و دعا باز می‌دارد.

* پروردگارا! ما را از جمله کسانی قرار بده که موفق می‌شوند در روز جمعه بزرگترین چیز را هدیه کنند، و ساعت اجابت دعای روز جمعه را نصیب ما فرما - آمین*

* بار خدایا! ما را از کسانی بگردان که به بزرگترین هدیه فائز می‌شوند و ساعت اجابت را درمی‌یابند - آمین*

فضیلت انتظار نماز در مسجد

آیا انتظار کشیدن در مسجد برای نماز فضیلت دارد؟

بلی - کسی که نماز بخواند، و سپس در مسجد به انتظار نماز بنشیند، پاداشی بزرگ دارد. کسی که قبل از وقت به مسجد آید و به انتظار نماز بنشیند، از پاداش بسیار بزرگی برخوردار می‌شود.

همچنین فردی که از خانه اش به مسجد می‌آید تا در مسجد همراه مسلمانان نماز بخواند، و سپس به خانه اش می‌رود، پاداش بزرگی دارد.

حدیث پیامبر P را بشنویم که پاداش بزرگ را بیان می‌فرماید:

«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ».

فرشتگان برای هریک از شما تا زمانی که در محل نماز یا مسجد باشید دعا می‌کنند و می‌گویند: «خدایا او را مورد عفو خود قرار بده، و خدایا بر او رحم فرما».

نیز می‌فرماید:

«لَا يَزَالُ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا كَانَتْ الصَّلَاةُ تَحْسِبُهُ لَا يَمْنَعُهُ أَنْ يَنْقَلِبَ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا الصَّلَاةُ».

«هر یک از شما پیوسته مشغول نماز است، تا وقتی که نماز او را نگه داشته است، و هیچ چیز نمی‌تواند او را از رفتن به سوی خانواده اش منع کند، مگر نماز».

نیز می‌فرماید:

«مَنْ عَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ وَرَاحَ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُ فِي الْجَنَّةِ نُزُلًا كُلَّمَا عَدَا وَرَاحَ».

«کسی که به طرف مسجد برود، و به خانه برگردد با هر رفتن و برگشتن خداوند مهمانیش را در بهشت مهیا کند».

پاک و منزّه است پروردگاری که فضل و بخشش عظیم خود را شامل حال بندگان مؤمنش نموده است، و چقدر رحمت خدا وسیع است! ای کاش انسان‌ها بدانند و نشستن در مسجد را به نشستن در کوچه و بازارها ترجیح دهند. ولی مردم نمی‌دانند و سبب نادان‌شدن، محروم‌بودن از جلسات علمی مساجد در طول زندگی است.

کراهیت تعیین جای مخصوص در مسجد برای افراد

آیا مکروه است که فردی مکانی را در مسجد برای خود مشخص نماید، و فقط در همان مکان نماز بخواند؟

بلی؛ زیرا پیامبر اکرم p از این کار نهی فرمودند:

ابن ماجه با سندی صحیح از رسول خدا p روایت می‌کند که از سه چیز نهی کردند:

1- نَفْرَةُ الْغُرَابِ = نوک‌زدن مانند کلاغ که هدف انجام سجده بدون تعدیل و آرامش

است؛ زیرا سجده کامل عبارت است از گذاشتن پیشانی و بینی به زمین و سه مرتبه گفتن تسبیح «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى» و اگر سجده کامل نشد، سبب بطلان نماز می‌گردد.

2- وَعَنْ فُرْشَةِ السَّيِّعِ = فرش کردن بازوها به زمین مانند درنده در سجده و این عمل در سجده حالت زشتی دارد و در نماز درست نیست.

3- تَوْطِينَ الْمَكَانِ فِي الْمَسْجِدِ = اختصاص دادن جای معینی برای خود در مسجد که یک نوع احتکار در خانه خداست، و این کار مخالف معنای مسجد است، چون مساجد مال خداست و مال هیچیک از بندگان نیست که در آن احتکار کنند.

مستحب است که نمازگزار هنگام خواندن نماز نفل بعد از فرض مکان خود را تغییر دهد

آیا خوب است کسی که نماز فرض را خوانده و می‌خواهد نماز نفل بخواند، جای خود را تغییر دهد؟

بلی، مستحب است جائی که نماز فرض را ادا کرده است، برای ادای نفل قدری تغییر دهد؛ زیرا پیامبر اکرم p در این باره به حالت سرزنش فرمودند: «آیا ناتوان است هریک از شما هنگامی که نماز فرض را ادا کند، کمی جلو یا عقب یا به طرف راست و چپ برود؟!».

فلسفه این عمل این است که وقتی انسانی به روی زمین نماز بخواند، روز قیامت زمین برای انسان شهادت می‌دهد. پس بهتر است نماز را در مکان‌های مختلف ادا کرد تا قطعات مختلف زمین برای انسان شهادت دهند، و این خود بخشی بزرگ است. باید بدانیم که امر و نهی خداوند بدون حکمت نیست، ولی حکمت بعضی از امور کشف شده است، و بعضی نیز هنوز کشف نشده است. بنابراین، باید در مقابل امر و نهی خدا فرمانبردار باشد، و خداوند همیشه خیر بندگان را می‌خواهد. سپاس برای خدائی که صاحب بخشش و انعام است

مشروعیت منبر در مسجدهای جامع

آیا منبر گذاشتن در مسجدهای جامع درست است؟

بلی، در مسجدی که نماز جمعه اقامه می‌شود، باید منبری گذاشته شود تا امام بر روی آن خطبه بخواند، و مردم خطبه امام را که شامل امر و نهی و پند و تذکر است هفته‌ای یک مرتبه به خوبی بشنوند، و این یک امتیازی است که در اسلام وجود دارد، و ادیان دیگر فاقد آن بودند.

دلیل بر مشروعیت منبر روایت صحیحی است از پیامبر اکرم p که بر روی تنه درخت خرمايي خطبه می‌خواندند، یکی از زنان مؤمن وقتی که این حالت را دید تصمیم گرفت به غلامش که نجار بود دستور دهد تا منبری که مناسب شأن رسول خدا باشد بسازد، پس از این که منبر ساخته شد، و پیامبر p روی منبر جدید رفتند تنه درخت خرما به گریه و زاری افتاد، و آرام نمی‌گرفت، تا این که پیامبر p دست مبارک را به آن کشیده و ساکت شد.

پیامبر p فرمودند:

«اگر دستم را بر او نمی‌کشیدم تا روز قیامت ناله می‌کرد».

شاید کسی بگوید: امروز بلندگو صدا را به همه مردم می‌رساند و نیازی به منبر نیست، جوابش این است که به بلندگوها نمی‌شود، اعتماد کرد؛ زیرا گاهی خراب می‌شوند، و در ثانی منبر یکی از بقایای آثار زمان رسول خدا است، و همچنین گذاشتن عصا بر روی منبر مشروع است تا گاهی خطیب در حال ضعف و سستی بر آن تکیه کند.

مشروعیت اعتکاف در مسجد جامع

آیا می‌دانید که اعتکاف از بهترین عبادات و پاداش و ثواب آن از همه عبادات بیشتر است؟

بلی، و نیز می‌دانیم که خدا در کتاب عزیز خود می‌فرماید:

﴿وَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرْغُوبًا فَذَكَرَ الْيَوْمَ لِمَا كُنْتُمْ تُعَذِّبُونَ النَّاسَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِيَكُونَ الْيَوْمَ سَعْدًا لِلَّذِينَ هُمْ عَنْ عَذَابٍ أُشْرِكُوا بِهِنَّ فِي الْأُولَىٰ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾

[البقرة: 187].

یعنی کسی که در مسجد معتکف شود، نباید با همسرش مباشرت و همبستری کند؛ زیرا اعتکافش باطل می‌گردد، و به جا آوردن قضای آن بر او واجب می‌شود. پیامبر P در مسجد اعتکاف می‌کردند، و نیز سلف صالح بر اعتکاف ده روز آخر ماه رمضان پایبند بودند، و کمترین اعتکاف سنت یک شبانه روز همراه روزه است. بهتر است که اعتکاف در مسجد جامع باشد، تا این که برای ادای نماز جمعه خارج نشود؛ زیرا اعتکاف ملازمت مسجد برای عبادت همراه روزه و نماز و تلاوت قرآن و ذکر و دعا می‌باشد.

معتکف باید در محل اعتکافش بستری پهن کند و می‌تواند برای تأمین نیاز خود مانند قضای حاجت یا آوردن آب و غذا بیرون شود، اگر کسی نبود که برایش آب و غذا بیاورد. بیائید حقیقت اعتکاف را از زبان ام المؤمنین عائشه صدیقه ل بشنویم: می‌فرماید: معتکف نباید برای عیادت مریض و ادای جنازه خارج شود، و نباید زنی را مساس کرده و با آن همبستری کند و برای هیچکاری نباید بیرون شود، مگر نیازهای لازم و معتکف باید روزه داشته باشد و بهتر است در مسجد جامع باشد.

کارهای غیر از عبادت که در مسجد انجام می‌شود

آیا می‌دانید انجام دادن بعضی کارها در مسجد درست است، ولی عبادت محسوب نمی‌شود؟

انجام دادن بعضی از کارها جائز است؛ زیرا به تقریر پیامبر ثابت شده است که پیامبر P انجام آن کارها را در مسجد دیدند و منع نکردند.

1- جواز استلقاء در مسجد: استلقاء یعنی خوابیدن به پشت که یکی از دو پا را بر روی پای دیگر بگذارد، این خواب به خاطر استراحت و رفع خستگی می‌باشد، به شرط این که

لباس‌هایی پوشیده باشد که مانع برهنه شدن عورت او باشد. و عورت به میان ناف و زانو گفته می‌شود.

امام بخاری و مسلم روایت کرده‌اند که پیامبر P در مسجد به پشت خوابید و یکی از دو پا را روی پای دیگر گذاشته بود.

2- جواز خواب در مسجد: امام بخاری رحمه الله علیه روایت می‌کند که عبدالله بن عمر T فرمود:

ما در زمان پیامبر P در مسجد می‌خوابیدیم و قیلوله می‌کردیم، در حالی که جوان بودیم. قیلوله خواب در وسط روز است.

نیز روایت می‌کند که پیامبر P به مسجد تشریف آوردند و حضرت علی T خوابیده بود، ردای ایشان با تماس بر روی زمین خاک آلوده شده بود، پیامبر P در حالیکه ردایش را پاک می‌کردند، فرمودند: «قُمْ يَا أَبَا ثَرَابٍ» (بلند شو ای پدر خاک) از این هنگام کنیه ابوتراب به حضرت علی داده شد و می‌فرماید: من این کنیه را از هر کنیه‌ای بیشتر دوست دارم.

3- بستری شدن در مسجد: اگر در آن محل بیمارستان یا جای مناسبی برای بیمار نباشد، جایز است؛ زیرا پیامبر P برای حضرت معاذ که در جنگ خندق دستش زخمی شده بود، و بر اثر خونریزی سست و ضعیف شده بود، در مسجد خیمه‌ای نصب کرده بودند تا از نزدیک او را عیادت کنند.

4- جواز خوردن و نوشیدن در مسجد: برای معتکف، روزه‌دار و مهمان زمانی که مکان مناسبی برای مهمان وجود نداشته باشد، و نیز خوردن و نوش اسیری که در مسجد نگهداری می‌شود، و کسی که برای توبه از گناهی خود را در مسجد حبس کرده است، تا خدا توبه او را قبول کند جایز است، به دلیل روایت ابن ماجه از عبدالله بن حارث T که می‌گوید:

در زمان رسول خدا P در مسجد نان و گوشت می‌خوردیم، نیز پیامبر P ثمامه عقیمی را به ستون مسجد به مدت سه روز بسته بودند که در همانجا می‌خورد و می‌نوشید.

نیز ابا لبابه خود را به سبب خطایی که در قضیه بنی قریظه از او سر زد شده بود، به ستون مسجد بست، تا این که قبول توبه اش نازل شد و رسول خدا p او را از ستون باز کردند که اکنون آن ستون به نام ابولبابه معروف است.

جواز مصالح مرسله در مسجد

مصالح مرسله در مسجد:

افرادی که دارای آگاهی کافی نیستند، و فکر می کنند که آن موارد یک نوع بدعت است و باید از آن دوری ورزید، و آن موارد بشرح زیر می باشند:

1- ساختن طاقی در طرف قبله مسجد که اخیراً محراب نامیده می شود، این محراب راهنمای قبله مسجد است؛ زیرا عوام و افرادی که با قبله مسجد آشنائی ندارند، وقتی که وارد مسجد شوند، در تعیین قبله سرگردان می شوند، و شاید به طرف دیگری نماز بخوانند، و یا هرکس وارد مسجد شود، باید از فرد دیگری قبله را پرسد، بدین سبب سلف امت اسلام، محراب را به عنوان راهنمای قبله در مساجد ساختند، و این از جمله عبادات نیست تا این که بدعت و زشت محسوب شود.

2- ساختن مناره یا گنبدی که مسجد را برای کسانی که با منطقه آشنائی ندارند مشخص سازد و صدای موذن را به دورترین نقطه شهر برساند.

ساختن مناره و گنبد دو فایده دارد که به راحتی نمی توان به آن دست یافت، مگر با وجود آن دو و این دو از مصالح مرسله ای است که نمی شود آن ها را بدعت و زشت خواند و قبول نکرد.

3- ارتفاع منبر بیشتر از سه پله - منبر از جمله عبادات نیست، فقط به خاطر مصلحت و استفاده مؤمنان است تا صدای خطبه را بشنوند و ارتفاع منبر متناسب با وسعت و بزرگی مسجد است، اگر مسجد کوچک باشد احتیاج به منبری که از سه پله بیشتر داشته باشد نیست، ولی اگر مسجد بزرگ است به اندازه نیاز ارتفاع منبر اشکالی ندارد، و کسی نباید بگوید که

امام ترمذی به روایت ابوهریره از رسول الله p روایت می کند:

«إِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَبِيعُ أَوْ يَبْتَاعُ فِي الْمَسْجِدِ فَقُولُوا: لَا أَرْبَحَ اللَّهَ تِجَارَتَكَ وَإِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَنْشُدُ فِيهِ ضَالَّةً فَقُولُوا: لَا رَدَّ اللَّهُ عَلَيْكَ».

«هرگاه دیدید کسی در مسجد خرید و فروش می کند، بگوئید: خداوند در تجارت تو سودی ندهد، و هرگاه دیدید کسی در مسجد گمشده‌ای را اعلام می کند، بگوئید: خدا آن را به تو برنگرداند». این حدیث ثابت می کند که خرید و فروش در مسجد به طور مطلق حرام است، کما این که حرمت اعلام گم شده ثابت شده است.

چنین اعلان‌هایی که باعث آزار مسلمانان شده گناه محسوب می شود؛ زیرا اذیت کردن مسلمان حرام است، خواه نسبت به آبرو باشد یا خون و یا مال. بنا به این حدیث فقها اجماع کردند که خرید و فروش و پهن کردن بساط و وسایل تجارت در مسجد حرام است، چرا هدف از ساختن مساجد آموزش علم و ادای عبادات مشروعه است، و هرگز مسجد مناسب برای کارهای دیگر نیست، به جز کارهایی که در بحث‌های گذشته این رساله جواز آن‌ها بیان شد.

مشروعیت دو رکعت نماز برای کسی که از سفر بر می گردد

به شکرانه و سپاس این که انسان از یک مسافرتی دور به سلامتی به خانه برگشته سنت است که در مسجد محل یا شهر خود رفته و دو رکعت نماز شکرانه ادا کند، این نماز سنت پیامبر p است، هنگامی که از سفر برمی گشت ابتداء در مسجد دو رکعت نماز شکرانه ادا نموده و سپس به خانه اش تشریف می برد. نیز بعضی از یاران خود را به این نماز توصیه فرمود و در مشروعیت این نماز هیچ اختلافی بین فقهای اسلام نیست.

اگر مسجد بسته بود و نمی توانست در مسجد نماز بخواند در خانه اش دو رکعت نماز ادا کند؛ زیرا علت مشروعیت این نماز شکر و سپاسگزاری است و پیامبر p فرمود:

تمام زمین برای من مسجد و پاک قرار داده شد، و خانه مسلمان نیز مسجد است که شبانه روز در آن نفل ادا می‌کند. بنابراین، مناسب نیست که انسان مسلمان در خانه خود تلویزیون و ویدئو بگذارد که تصاویر مردان و زنان در آن ظاهر می‌شود، و صدای اهل فسق و فجور از آن بگوش می‌رسد، پس بدانید که ما این مطالب را بیان می‌کنیم که باید نمازهای شکرانه در خانه‌ها ادا گردد و از آنچه مساجد را باید پاک نگه داشت، خانه‌ها را نیز باید پاک نگهداشت.

کراهیت تشبیک انگشتان در نماز و در حالت انتظار نماز

تشبیک یعنی پنجه‌زدن و در هم آمیختن انگشتان و خالی کردن مفصل به طوری که همراه صدا باشد.

انسان مؤمن زمانی که وضو بگیرد و به قصد نماز از خانه بیرون شود، در حالت نماز محسوب می‌شود، و نیز هنگامی که در مسجد به انتظار نماز بنشیند، مثل این است که در حال نماز است. بنابراین، تشبیک و شکستن انگشتان برایش مناسب نیست؛ زیرا او مانند کسی که در نماز است و به این خاطر ملائکه برای او دعای مغفرت و رحمت می‌کنند.

امام مسلم در این باره از پیامبر P روایت می‌کند که فرمود:

«إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ لَمْ يَرْفَعْ قَدَمَهُ الْيُمْنَى إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ حَسَنَةً وَلَمْ يَضَعْ قَدَمَهُ الْيُسْرَى إِلَّا حَطَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ سَيِّئَةً فَإِذَا أَتَى الْمَسْجِدَ فَصَلَّى فِي جَمَاعَةٍ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ».

«هرگاه یکی از شما خوب وضو بگیرد و سپس به مسجد برود هنوز قدم راستش را بر نداشته که خداوند برایش یک حسنه می‌نویسد، و قدم چپ خود را به زمین نگذاشته که خداوند گناهی از گناهانش را محو می‌سازد و چون به مسجد آید و با جماعت نماز بخواند گناهان گذشته اش بخشیده می‌شود».

نیز امام احمد و ابوداود و ترمذی از پیامبر P روایت کرده‌اند که فرمود:

«إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَأَحْسَنَ وُضْوءَهُ ثُمَّ خَرَجَ عَامِدًا إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يُشَبِّكَنَّ يَدَيْهِ فَإِنَّهُ فِي صَلَاةٍ».

«هرگاه یکی از شما وضو بگیرد و به قصد نماز از خانه بیرون شود، تشبیک نکند؛ زیرا او در حال نماز حساب می‌شود».

ابن ماجه روایت کرده است که پیامبر P مردی را دیدند که در نماز تشبیک کرده بود، انگشتانش را از هم باز کردند.

علی T از پیامبر اکرم P روایت می‌کند که فرمود:
«لَا تَفْقَعُ أَصَابِعَكَ فِي الصَّلَاةِ».

«انگشتان خود را در نماز نشکن» (انگشتان خود را به صدا درنیاور)، اما اگر انسان در نماز یا انتظار نماز نبود، تشبیک و تفقیع اشکالی ندارد، به خصوص زمانی که به آن نیاز باشد و خدا داناتر است).

مشروعیت حضور زنان در مساجد

مساجد برای عبادت خدا ساخته شده است تا بندگان مؤمن خدا اعم از مرد و زن، خدا را پرستش کنند. به این خاطر فقهاء سلف حضور زن‌های مؤمن را در مساجد برای نماز و استماع سخنرانی و آموزش احکام اسلامی اجازه داده‌اند، به شرط این که ترس فتنه نباشد، اگر چنانچه ترس از فتنه بود اجازه حضور زنان به مساجد سلب می‌گردد.

این عمر T است که هنگامی که همسرش از او اجازه می‌خواهد که به مسجد برود سکوت می‌کند، ولی همسرش می‌گوید: تا عمر مرا از رفتن به مسجد نهی نکند، من به مسجد می‌روم، ولی حضرت عمر T نمی‌تواند از همسرش جلوگیری کند؛ زیرا پیامبر اکرم P فرموده بود:

«إِذَا اسْتَأْذَنْتُ أَحَدَكُمْ امْرَأَتَهُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يَمْنَعُهَا».

«هنگامی که همسرتان از شما اجازه خواست که به مسجد برود، او را باز ندارید». و می‌فرماید:

«لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ الْمَسَاجِدَ وَلْيَخْرُجْنَ تَفْلَاتٍ».

«کنیزهای خدا (زنان) را از مساجد باز ندارید، و زنهای باید با لباسی ساده و بی‌عطر خارج شوند، از آداب رفتن زن به مسجد این است که با لباسی ساده و بی‌آرایش و بدون خوشبوئی و عطر از خانه خارج شود تا موجب جلب توجه مردان قرار نگیرد.

امام مسلم از رسول خدا ﷺ روایت می‌کند که فرمود:

«إِذَا شَهِدْتَ إِحْدَاكُنَّ الْمَسْجِدَ فَلَا تَمَسَّ طِيْبًا».

«هرگاه یکی از شما زنان به مسجد حضور یافت عطر استفاده نکند».

تمام این دستورات به خاطر حفظ عفت و پاکدامنی است؛ زیرا انسان با داخل شدن به بهشت سعادتمند می‌شود و پاکدامنی و تزکیه نفس فرد را از آتش جهنم نجات می‌دهد، قرآن می‌فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَارْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَلَا حُلَّةَ عَلَيْكُمْ فَإِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَارْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَلَا حُلَّةَ عَلَيْكُمْ فَإِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَارْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَلَا حُلَّةَ عَلَيْكُمْ﴾ [البقرة: 238]

«به تحقیق که رستگار شد کسی که نفس خود را تزکیه کرد و زیان دید کسی که نفس خود را به اسفل السافلین فرستاد».

مشروعیت دعا هنگام خارج شدن از خانه به طرف مسجد

هنگامی که مؤمن از خانه اش برای نماز در مسجد بیرون می‌شود، سنت است که پای راست را بیرون گذاشته و این دعا را بخواند.

«بِسْمِ اللَّهِ، آمَنْتُ بِاللَّهِ اعْتَصَمْتُ بِاللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ، أَوْ أُضَلَّ، أَوْ أَزِلَّ، أَوْ أُزَلَ، أَوْ أَجْهَلَ، أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ السَّائِلِينَ عَلَيْكَ وَبِحَقِّ مَمْشَايَ هَذَا فَإِنِّي لَمْ أَخْرُجْ إِسْرًا، وَلَا بَطْرًا، وَلَا رِبَاءً وَلَا سُمْعَةً وَإِنَّمَا خَرَجْتُ اتِّقَاءَ سَخَطِكَ، وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِكَ أَسْأَلُكَ اللَّهُمَّ أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي، جَمِيعًا فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ».

«اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا، وَفِي بَصَرِي نُورًا، وَفِي سَمْعِي نُورًا، وَعَنْ يَمِينِي نُورًا، وَعَنْ يَسَارِي نُورًا، وَفَوْقِي نُورًا، وَتَحْتِي نُورًا، وَأَمَامِي نُورًا، وَخَلْفِي نُورًا، وَاجْعَلْ لِي نُورًا».

«به نام خدا خارج می شوم، به خدا ایمان آوردم، به خدا چنگ زدم، بر خدا توکل نمودم، نیروی باز ایستادن از گناه و توانایی به طاعت نیست، مگر به توفیق خدا. خدایا! من به تو پناه می برم از این که گمراه کنم و یا گمراه شوم، بلغزم یا بلغزانم، کسی را به نادانی اندازم یا کسی مرا به نادانی بکشد.

خارج نشدم از روی ثروتمندی و غنا و نه از روی غرور و تکبر و نه از برای خودنمایی و شهرت و همانا بیرون شدم از ترس عذاب و غضب تو و برای طلب رضایت تو. خدایا از تو می خواهم که تمام گناهانم را ببخشی، زیرا جز تو کسی گناهان را نمی بخشد».

خدایا در قلب و بینائی و شنوائی و راست و چپ و بالا و پایین و جلو و پشت سرم روشنی و نور انداز و برایم نور هدایت بنما.

قسمت آخر دعا را امام بخاری و مسلم روایت کرده اند و قسمت اول در احادیث دیگر وارد شده است، بحث کراهیت تشییع انگشتان را قبلاً بیان کردیم و آرام رفتن به طرف مسجد به دلیل این حدیث می باشد:

«انْتُوْهَا وَعَلَيْكُمْ السَّكِيْنَةُ، فَمَا اَذْرَكْتُمْ فَأَتِمُّوْا وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوْا».

بود یعنی با آرامش و وقار به مسجد بروید، هرچه از نماز جماعت دریافتید، بخوانید، و هرچه از شما فوت شد کامل کنید.

در اینجا آدابی که در باره مساجد جمع آوری کرده بودیم، پایان یافت. از خداوند می خواهم که این رساله را مفید گرداند و مرا از اجرش محروم نسازد، همانا او نیک و مهربان است و سلام بر پیامبر خدا و ستایش پروردگار عالمیان را.